

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

Summary :

Στις 11 Μαΐου 330 οι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης και πολλοί προσκεκλημένοι παρακολούθησαν μια μοναδική τελετή για τα εγκαίνια της νέας πρωτεύουσας του Κωνσταντίνου, της Κωνσταντινούπολης ή Νέας Ρώμης. Με την τελετή αυτή έκλεισε ένα σαρανταήμερο εορταστικών εκδηλώσεων που σηματοδεύτηκε από επίδειξη της αυτοκρατορικής γενναιοδωρίας, από κοπή ειδικών αναμνηστικών νομισμάτων και από θρησκευτικές τελετές, τόσο χριστιανικές όσο και παγανιστικές.

Date

11 Μαΐου 330

Geographical Location

Κωνσταντινούπολη

1. Ο θεσμός της αυτοκρατορικής πρωτεύουσας

Σύμφωνα με τις πολιτικές πρακτικές της Ύστερης Αρχαιότητας, η επανίδρυση μιας πόλης ως αυτοκρατορικής πρωτεύουσας δεν ήταν κάτι ασυνήθιστο, ιδιαίτερα από την εποχή της Τετραρχίας και εξής. Οι αυτοκράτορες επέλεγαν μια πόλη της αρεσκείας τους, ανάλογα με το κέντρο βάρους της εξωτερικής τους πολιτικής· εκεί έχτιζαν το ανάκτορό τους, για να διαμένουν και να διοικούν την αυτοκρατορία όσο διάστημα δεν περιόδευαν ή δε βρίσκονταν σε εκστρατεία. Έτσι ο [Διοκλητιανός](#) είχε επιλέξει τη [Νικομήδεια](#), ενώ ο Γαλέριος τη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο η Ρώμη εξακολουθούσε να θεωρείται πρωτεύουσα του κράτους και κέντρο της αυτοκρατορίας.

Ο [Κωνσταντίνος](#), λίγους μήνες μετά την οριστική επικράτησή του επί του [Λικινίου](#), και συγκεκριμένα στις 8 Νοεμβρίου 324, επέλεξε να θέσει το θεμέλιο λίθο για την ίδρυση της δικής του πρωτεύουσας στην πρώην μεγαρική αποικία του [Βυζαντίου](#), στο σημείο όπου ο Βόσπορος χυνόταν στην Προποντίδα και η Ευρώπη προσέγγιζε την Ασία.¹

2. Η Κωνσταντινούπολη ως Νέα Ρώμη

Η μεταφορά της πρωτεύουσας του κράτους σε άλλη πόλη δεν ήταν στα αρχικά σχέδια του Κωνσταντίνου. Στη Ρώμη έχτισε ο αυτοκράτορας τη θριαμβική ασπίδα του, για να θυμίζει στους υπηκόους τη νίκη επί των δυναστικών αντιπάλων του, και εκεί γιόρτασε το 326 την επέτειο των είκοσι χρόνων από την αρχική αναγόρευσή του σε [αύγουστο](#) (vicennalia). Ωστόσο κατά τη διάρκεια των εορτασμών έγιναν κάποια έκτροπα, που έδωσαν στον αυτοκράτορα να καταλάβει ότι ενδεχομένως ο λαός της Ρώμης δεν ήταν πλήρως με το μέρος του. Επίσης τον υποστήριζε και μέρος της συγκλητικής τάξης, που έβλεπε στο πρόσωπο του δυναμικού αυτοκράτορα μια απειλή για τα κεκτημένα δικαιώματά της. Έτσι ο Κωνσταντίνος επέλεξε, τέσσερα χρόνια μετά την επίσημη «ίδρυση» της πόλης, να διακηρύξει εκ νέου την ίδρυσή της, αυτή τη φορά ως [Νέας Ρώμης](#), ως νέας πρωτεύουσας του κράτους (4 Νοεμβρίου 328). Ο Φιλοστόργιος, παραδίδοντας μια πρώιμη χριστιανική παράδοση, αναφέρει ότι ανέλαβε ο ίδιος ο Κωνσταντίνος να χαράξει τα νέα όρια της πόλης. Όμως καθώς είχε απομακρυνθεί πολύ από τα παλαιότερα όρια, οι αυλικοί και οι αρχιτέκτονες που τον ακολουθούσαν τον ρώτησαν πόσο ακόμη σκόπευε να προχωρήσει. Κι εκείνος απάντησε «ώσπου να σταματήσει αυτός που προπορεύεται εμού», θέλοντας έτσι να δηλώσει ότι ενεργούσε κάτω από θεία καθοδήγηση.²

3. Τα εγκαίνια της Νέας Ρώμης

Ο Κωνσταντίνος περίμενε να ολοκληρωθούν τα βασικότερα έργα που θα έδιναν στη νέα πρωτεύουσα την αίγλη που της ταίριαζε, αλλά και να δοθούν οι κατάλληλοι οιωνοί από τους επίσημους μάντεις της αυτοκρατορικής αυλής. Τα επίσημα εγκαίνια της νέας πρωτεύουσας πραγματοποιήθηκαν στις 11 Μαΐου 330, με την κορύφωση των εορταστικών εκδηλώσεων που είχαν διαρκέσει 40 ημέρες.

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

Στην πραγματικότητα, όπως έχει δείξει ο G. Dagron, η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης υπήρξε μια μακρά διαδικασία πολλών ετών, την οποία προοδευτικά η παράδοση συνόψισε στην ημερομηνία αυτή.³ Η επιλογή της ημερομηνίας έχει μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς 11 Μαΐου ήταν η γιορτή του αγίου Μωκίου, ο οποίος μαρτύρησε επί Διοκλητιανού στο Βυζάντιο.⁴ Ο άγιος Μώκιος, που κατά την πρόιμη περίοδο θεωρήθηκε προστάτης της πόλης, πριν από τη σταδιακή εξέλιξή της σε «Θεοτοκούπολη», είχε μαρτύριο στην Κωνσταντινούπολη από πολύ νωρίς. Η παράδοση μάλιστα απέδιδε στον Κωνσταντίνο Α΄ την ανέγερσή του στη θέση ενός ναού του Δία, αν και η πληροφορία αυτή είναι αδύνατο να ελεγχθεί.⁵

3.1. Οι πηγές

Η κτίση της Νέας Ρώμης απασχόλησε τους πρώιμους χριστιανούς συγγραφείς, ιδιαίτερα όσους συνέταζαν ιστορικά έργα. Σκοπός ήταν να δοθεί ένας τελεολογικός χαρακτήρας και να ταυτιστεί η ίδρυση της νέας πόλης με την επικράτηση της νέας θρησκείας. Ο Σωκράτης Σχολαστικός, καταγόμενος ο ίδιος από την Κωνσταντινούπολη, αναφέρει ότι ο Κωνσταντίνος τής έδωσε το όνομά του, όρισε όμως διά νόμου να την αποκαλούν Νέα Ρώμη και έχτισε δύο εκκλησίες, την [Αγία Ειρήνη](#) και την εκκλησία των [Αγίων Αποστόλων](#), την οποία είχε επιλέξει ως δικό του ταφικό μανωλιό.⁶ Ο [Ευσέβιος](#) από την άλλη μεριά είναι πιο φειδωλός, εστιάζοντας κυρίως στην προσωπικότητα και τις επιλογές του αυτοκράτορα και όχι στα «κοσμικά» γεγονότα που συνόδευαν τη μεταφορά της πρωτεύουσας.

Οι πληροφορίες που έχουμε για τις τελετές των εγκαίνιων της νέας πόλης προέρχονται κυρίως από μεταγενέστερες πηγές, συγγραφείς του 6ου και του 7ου αιώνα· έτσι δημιουργείται εύλογα το ερώτημα αν οι περιγραφές αυτές βασίζονταν σε πραγματικά γεγονότα ή ήταν αποκύημα της φαντασίας των συγγραφέων τους ή απήχηση τοπικών θρύλων που ήθελαν να κάνουν το γεγονός να φαντάζει πιο λαμπρό από ό,τι ήταν στην πραγματικότητα. Οι βασικότερες αφηγήσεις είναι αυτές του [Πασχάλιου Χρονικού](#)⁷ και της [Χρονογραφίας](#) του [Ιωάννη Μαλάλα](#).⁸ Κάποια στοιχεία επίσης διασώζουν τα [Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως](#).⁹ Βασισμένοι στις πηγές αυτές σύγχρονοι ιστορικοί προσπάθησαν να ανασυνθέσουν την ατμόσφαιρα που επικρατούσε στις όχθες του Βοσπόρου εκείνη την άνοιξη του 330, τείνοντας και πάλι ίσως στην υπερβολή.¹⁰

3.2. Οι εορτασμοί

Σύμφωνα με τις πηγές και την ιστορική ανασύνθεση, οι τελετές για τα εγκαίνια της νέας πόλης άρχισαν στις 2 Απριλίου 330. Ο αυτοκράτορας, συνοδευόμενος από τα μέλη της αυτοκρατορικής αυλής, μετέβη στο κέντρο της νέας αγοράς που είχε χτιστεί ([Φόρο του Κωνσταντίνου](#))· εκεί πραγματοποιήθηκε τελετή «αφιέρωσης» της [στήλης](#), η οποία κατασκευάστηκε στο σημείο όπου, σύμφωνα με το θρύλο, ο Κωνσταντίνος είχε δει το θείο όραμα που τον καθοδήγησε να οριοθετήσει τη νέα πόλη.¹¹ Έπειτα από σαράντα μέρες εορτασμών και επίδειξης της αυτοκρατορικής γενναϊοδωρίας προς τους κατοίκους της πόλης, η αυλή επέστρεψε στο ίδιο σημείο για την τοποθέτηση του αγάλματος του αυτοκράτορα ως Ήλιου-Απόλλωνα στην κορυφή της στήλης. Η στήλη αυτή αποτελούσε στην ουσία ένα είδος φυλαχτού για την πόλη: τα επτά τύμπανα από πορφυρό γρανίτη είχαν μεταφερθεί από την [Τροία](#), ενώ στα θεμέλιά της λεγόταν ότι είχαν τοποθετηθεί αντικείμενα ιδιαίτερης συμβολικής αξίας τόσο για τους χριστιανούς όσο και για τους εθνικούς. Συγκεκριμένα, είχε τοποθετηθεί εκεί η πέτρα την οποία είχε χτυπήσει ο Μωυσής για να αναβλύσει νερό στην έρημο, ψάθα από τα πανέρια με τα οποία οι μαθητές του Ιησού είχαν μεταφέρει τα ψωμιά και τα ψάρια στο θαύμα της Γαλιλαίας, αλλά και το Παλλάδιο, δηλαδή το άγαλμα της Αθηνάς που ο Αινείας είχε φέρει μαζί του στη Ρώμη από την Τροία. Το άγαλμα του Κωνσταντίνου ως Ήλιου¹² ήταν καμωμένο από χρυσό. Παρά τους παγανιστικούς συμβολισμούς, επιχειρήθηκε, πιθανότατα σε ελαφρώς μεταγενέστερη φάση, η σύνδεσή του με τη χριστιανική παράδοση· έτσι θεωρήθηκε ότι περιείχε κομμάτι του Τίμιου Ξύλου και ότι οι επτά ακτίνες που αποτελούσαν το στέμμα του έφεραν πυρήνες από τα επτά καρφιά που είχαν χρησιμοποιηθεί στη Σταύρωση του Χριστού.

Αφού οι παρευρισκόμενοι παρακολούθησαν την τοποθέτηση του αγάλματος στην κορυφή της στήλης ψάλλοντας το «Κύριε», μετέβησαν στον [Ιππόδρομο](#). Ο Κωνσταντίνος ήταν ντυμένος με μεγαλοπρέπεια και, κατά τα λεγόμενα, φόρεσε πρώτη φορά διάδημα στολισμένο με πολύτιμους λίθους και μαργαριτάρια. Πριν από την έναρξη της αρματοδρομίας, στην αρένα μπήκε ένα άρμα με χρυσό άγαλμα του Κωνσταντίνου που έφερε μικρό άγαλμα της [Τύχης](#). Το άρμα συνοδευόταν από τμήμα της αυτοκρατορικής φρουράς με τελετουργικές και λαμπρές ενδυμασίες. Σύμφωνα με πηγές, επί τουλάχιστον 200

Τόρση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

χρόνια, το άγαλμα αυτό περιφερόταν κατά την επέτειο των εγκαινίων της πόλης μέσα στον Ιππόδρομο και όλοι οι μετέπειτα αυτοκράτορες προσκυνούσαν τον ιδρυτή της πόλης.

Μετά την πομπή αυτή, ο αυτοκράτορας μοίρασε χρήματα στο συγκεντρωμένο κόσμο. Ενδέχεται ειδικά για την περίπτωση να είχαν κοπεί [νομίσματα](#) και αρκετοί μελετητές εικάζουν ότι επρόκειτο για τα νομίσματα με την προσωποποίηση της πόλης και τη Νίκη.¹³ Οι τελετές ολοκληρώθηκαν με τελετουργικές πομπές και παρελάσεις σε όλη την πόλη καθώς και με θρησκευτική λειτουργία που πραγματοποιήθηκε στην Αγία Ειρήνη. Οι πηγές, στο μεγαλύτερο μέρος τους χριστιανικές, δεν αναφέρουν συγκεκριμένες παγανιστικές τελετές για τα εγκαίνια της πόλης, εκτός από την αφιέρωση της στήλης. Είναι μάλλον απίθανο να μην έγιναν, αλλά φαίνεται ότι δεν περιλάμβαναν θυσίες, αφού ο Κωνσταντίνος είχε ήδη φανερώσει την απέχθειά του προς αυτό το είδος θρησκευτικής τελετής.¹⁴

4. Ο απόηχος

Όσο κι αν οι περιγραφές για τα εγκαίνια της πόλης απέκτησαν σχεδόν μυθικές διαστάσεις και επενδύθηκαν με τελεολογικό χαρακτήρα, γεγονός είναι ότι ο τρόπος εορτασμού και οι συγκεκριμένες τελετουργίες δημιούργησαν ένα νέο πρότυπο. Φαίνεται ότι ο ίδιος ο Κωνσταντίνος ήταν πεπεισμένος για την ισχύ της προπαγάνδας που περνούσε στον κόσμο μέσα από τις υποβλητικές τελετουργίες. Αντίστοιχες τελετές με αυτές των εγκαινίων της Κωνσταντινούπολης έγιναν και κατά τα εγκαίνια των εκκλησιών στους Άγιους Τόπους. Με αυτό τον τρόπο παγιώθηκε μια πρακτική που ήδη είχε αρχίσει από τα χρόνια του Διοκλητιανού και στόχευε στον τονισμό των στοιχείων εκείνων που έκαναν την αυτοκρατορική αυλή μοναδική, απομακρύνοντάς την παράλληλα από τον κόσμο της καθημερινότητας. Το πρότυπο αυτό ακολουθήθηκε από μεταγενέστερους Βυζαντινούς αυτοκράτορες. Ειδικά το ζήτημα της «προσκύνησης» του ιδρυτή της πόλης, όπως είδαμε, παρέμεινε σε ισχύ επί τουλάχιστον δύο αιώνες, ενώ η ίδια η πρακτική της προσκύνησης του αυτοκράτορα γενικότερα αποτέλεσε έκτοτε θεσμό.

Σε επίπεδο ιστορικής συνείδησης, από την άλλη μεριά, η τελετή των εγκαινίων της Κωνσταντινούπολης προσέλαβε ένα ιδιάζον νόημα μέσα από τις μελέτες των ιστορικών. Για πολλούς σήμανε την έναρξη μιας νέας εποχής, την απομάκρυνση από το παλαιό κέντρο εξουσίας της αυτοκρατορίας, τη Ρώμη, και ίσως τη Δύση γενικότερα, και την ενδυνάμωση της «Νέας Ρώμης» και μαζί με αυτήν της Ανατολής. Φυσικά τέτοιος διαχωρισμός δεν έγινε πραγματικότητα παρά μόνο 65 χρόνια αργότερα, με την πολιτική διαθήκη του [Θεοδοσίου Α΄](#). ακόμη και τότε η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία δε θεωρήθηκε ότι χωρίζεται σε δύο κράτη, απλώς ότι αποτελεί δύο επικράτειες. Αρκετοί ιστορικοί, όμως, αναζητώντας ορόσημα, θεώρησαν τη χρονολογία των εγκαινίων ως έναρξη της ιστορίας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.¹⁵ Η τάση αυτή είναι ιδιαίτερα έκδηλη σήμερα και τείνει να αντικαταστήσει την προγενέστερη εκδοχή του 324, χρονολογία της έναρξης της βασιλείας του Κωνσταντίνου ως μόνου αυτοκράτορα.¹⁶

1. Οι χριστιανοί συγγραφείς απέδωσαν την επιλογή της θέσης σε θεία καθοδήγηση. Σύμφωνα με το Σωζόμενο, *Εκκλ. Ιστ.* 2.3, ο Κωνσταντίνος είχε επιλέξει αρχικά την Τροία λόγω του συμβολικού βάρους της για τους Ρωμαίους (πατρίδα του Αινεία). Τα έργα της νέας οχύρωσης είχαν ήδη αρχίσει όταν εμφανίστηκε ο Θεός στον ύπνο του Κωνσταντίνου ζητώντας του να επιλέξει άλλη θέση, προφανώς λιγότερο συνδεδεμένη με το παγανιστικό παρελθόν της αυτοκρατορίας.

2. Φιλοστόργ., *Εκκλ. Ιστ.* 2.9.

3. Dagron, G., *Η γέννηση μιας πρωτεύουσας. Η Κωνσταντινούπολη και οι θεσμοί της από το 330 ως το 451* (Αθήνα 2000), σελ. 38-39, βλ. και «Χρονολόγιο».

4. Ο Μόκιος, ιερέας στη μακεδονική Αμφίπολη, συνελήφθη κατά τη διάρκεια των διωγμών του Διοκλητιανού και υπεβλήθη σε μαρτύρια (πυρά, αρένα με λέοντες), αλλά ο Θεός τον προστάτευε. Τελικά τον έστειλαν στην πόλη του Βυζαντίου, όπου αποκεφαλίστηκε.

Τόρση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

5. Janin, R., *La géographie ecclésiastique de l'Empire byzantin 1: Le siège de Constantinople et le Patriarcat Oecumenique 3: Les églises et les monastères*² (Paris 1969), σελ. 354-5- Dagron, G., *Η γέννηση μιας πρωτεύουσας. Η Κωνσταντινούπολη και οι θεσμοί της από το 330 ως το 451* (Αθήνα 2000), σελ. 450-451. Σύμφωνα με την παράδοση, ο Κωνσταντίνος έχτισε εκκλησία προς τιμήν του, όπου και μετέφερε τα ιερά λείψανα του αγίου, προφανώς θέλοντας να αποκαταστήσει τη μνήμη του και να δείξει ότι οι διωγμοί των χριστιανών ανήκουν ολοκληρωτικά στο παρελθόν. Βλέπε και Σωζόμ., *Εκκλ. Ιστ.* 8.17. Για μεταγενέστερες πηγές σχετικά με τη λατρεία του αγίου Μωκίου και την οικοδόμηση της εκκλησίας πάνω σε προγενέστερο ειδωλολατρικό ναό, βλ. *Πάτρια*, Preger, T. (επιμ.), *Scriptores Originum Constantinopolitarum* τόμ. I (Leipzig 1901), σελ. 19.
6. Σωκρ. Σχ., *Εκκλ. Ιστ.* 1.16. Η εκκλησία των Αγίων Αποστόλων βρισκόταν εκεί όπου σήμερα ορθώνεται το Fatih Camii. Έχουν διατυπωθεί αμφιβολίες για το αν πρόκειται πράγματι για εκκλησία ή απλώς για μαυσολείο. Πάντως, σύμφωνα με τις περιγραφές, το ενδιαφέρον στοιχείο ήταν ότι εκεί στεγάζονταν σαρκοφάγοι από πορφυρίτη, οι οποίες αποτελούσαν κενοτάφια των αποστόλων· μία από αυτές προοριζόταν για την ταφή του αυτοκράτορα, ο οποίος επιθυμούσε να συγκαταλέγεται στους αποστόλους. Αυτά βέβαια σύμφωνα πάντοτε με τη χριστιανική φιλολογία.
7. Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* (Bonnae 1832), και σε αγγλική μετάφραση Whitby, M. – Whitby, M., *Chronicon Paschale 284-628 A.D.* (Liverpool 1989).
8. Μαλάλ. Ι. 13.7-8. Βλ. Dindorf, L. (επιμ.), *Ioannis Malalae Chronographia* (Bonnae 1831). Επίσης Jeffreys, E. – Jeffreys, M. – Scott, R., *The Chronicle of John Malalas* (Sydney 1986).
9. Preger, T. (επιμ.), *Scriptores originum Constantinopolitanarum I-II* (Leipzig 1901), ιδιαίτερα το *Παραστάσεις σύντομοι χρονικά* και τα *Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως* του Ησυχίου. Βλ. και Dagron, G., *Constantinople imaginaire: études sur le recueil des Patria* (Paris 1984).
10. Η πρωιμότερη τέτοια προσπάθεια είναι του Lathoud, D. “La consecration et le dedicace de Constantinople”, *Echos d'Orient* 23 (1924), σελ. 289-314, 24 (1925), σελ. 180-201. Ακολούθησε η περιγραφή του Janin, R., *Constantinople Byzantine: Developpement urbain et repertoire topographique*² (Paris 1964), σελ. 18-19, 23-26 και, τέλος, το έργο-σταθμός για τη μελέτη της ύστερης αρχαιότητας του Dagron, G., *Naissance d'une capitale: Constantinople et ses institutions de 330 a 451* (Paris 1974).
11. Πρόκειται για τον κίονα Çemberlitaş, που στέκει ακόμη και σήμερα στην ομώνυμη περιοχή επί της κεντρικής οδού Divan Yolu. Ο κίονας έπαθε σημαντική ζημιά από πυρκαγιά και υποστηρίχθηκε με σιδερένια στεφάνια. Το άγαλμα του Κωνσταντίνου δε σώζεται, ενώ και ο ίδιος ο κίονας εδώ και αρκετά χρόνια συντηρείται.
12. Για το άγαλμα αλλά και για την ταύτιση του Κωνσταντίνου με τον Αήτητο Ήλιο βλ. Preger, T., “Konstantinos-Helios”, *Hermes* 36 (1901), σελ. 457-469.
13. Odahl, C.M., *Constantine and the Christian Empire* (London – New York 2004), σελ. 243-244, σημ. 21.
14. Αν και έχει αποτελέσει αντικείμενο μεγάλης επιστημονικής συζήτησης, το άρθρο 16.10.1 του *Θεοδοσιανού Κώδικα*, που αποτελεί και το μοναδικό τεκμήριο αντιπαγανιστικής νομοθεσίας του ίδιου του Κωνσταντίνου, αναφέρει σαφώς την απαγόρευση θυσιών σε ιδιώτες, σε μια προσπάθεια να περιοριστεί η δεισιδαιμονία. Οι θυσίες επιτρέπονταν μόνο σε περιπτώσεις όπου δημόσια κτήρια πλήττονταν από φυσικές καταστροφές και άρα υπήρχε ανάγκη εξακρίβωσης της θείας βούλησης για το κοινό καλό.
15. Ενδεικτικό είναι ότι τη χρονολογία αυτή την υιοθετεί μια σύγχρονη σημαντική έκθεση για τη βυζαντινή τέχνη στη Royal Academy of Arts του Λονδίνου καθώς και ο συνοδευτικός οδηγός της, που εκδόθηκε από το Robin Cormack και τη Μαρία Βασιλάκη με τίτλο *Byzantium 330-1453*, στον οποίο συμμετέχουν περισσότεροι από 100 διαπρεπείς βυζαντινολόγοι. Βλ. <http://www.royalacademy.org.uk/exhibitions/byzantium/about/>.
16. Τη χρονολογία του 324 την είχε προτείνει ο Vasiliev, A., *Ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, 324-1453*, έργο το οποίο εκδόθηκε πρώτη φορά τη δεκαετία του 1920 και μεταφράστηκε έκτοτε σε πολλές γλώσσες, ενώ στην ελληνική βιβλιογραφία ακολουθήθηκε από δύο κορυφαίους βυζαντινολόγους, την Αι. Χριστοφιλοπούλου και τον Ι. Καραγιαννόπουλο.

Bibliography :

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

	Alföldi A. , "On the Foundation of Constantinople: a few notes", <i>Journal of Roman Studies</i> , 37, 1947, 10-16
	Krautheimer R. , <i>Three Christian Capitals. Topography and Politics</i> , Berkeley 1983
	Janin R. , <i>Constantinople byzantine. Développement urbain et répertoire topographique</i> , 2, Paris 1964
	Dagron G. , <i>Naissance d'une capitale. Constantinople et ses institutions de 330 à 451</i> , 2, Paris 1984
	Frolov A. , "La dédicace de Constantinople dans la tradition byzantine", <i>Révue de l'histoire des religions</i> , 127, 1944, 61-127
	Kelly C. , "Empire Building", Bowersock, G., Brown, P., Grabar, O. (eds), <i>Late Antiquity: A guide to the post-classical World</i> , Cambridge MA, 1999, 170-196
	Lathoud D. , "La consécration et le dédicace de Constantinople", <i>Echos d'Orient</i> , 23 (1924), 289-314- 24 (1925), 180-201

Webliography :

	Çemberlitas (Burnt Column), Istanbul, Turkey http://www.turkeytravelplanner.com/go/Istanbul/Sights/Beyazit/cemberlitas.html
	Roman City Commemoratives, 330-346 A.D. http://www.forumancientcoins.com/catalog/roman-and-greek-coins.asp?vpar=458&pos=20

Glossary :

	αύγουστος, ο Τίτλος που δόθηκε αρχικά στον Οκταβιανό το 27 π.Χ., λίγα χρόνια μετά τη νίκη του στο Άκτιο ενάντια στον Αντώνιο. Η απόδοσή του στα ελληνικά είναι «σεβαστός». Στη συνέχεια ο τίτλος κατέληξε να συνοδεύει τα ονόματα των Ρωμαίων αυτοκρατόρων.
	Τύχη, η Ως σύμβολο πλούτου και ευημερίας, η Τύχη είχε λάβει διαστάσεις θεότητας στον ελληνορωμαϊκό κόσμο (ταυτιζόταν με τη λατινική Fortuna) και συχνά συνδεόταν με πόλεις ως έκφραση και εγγύηση της επιτυχίας και της δύναμής τους. Εικονογραφικά ταυτιζόταν πολλές φορές με προσωποποίηση της πόλης, που έπαιρνε τη μορφή μιας θεάς με ιδιαίτερη σημασία για τη συγκεκριμένη αυτή πόλη.

Sources

Ιωάννης Μαλάλας, *Χρονογραφία*, Dindorf, L. (επιμ.), *Ioannis Malalae Chronographia* (Bonnae 1831).

Πασχάλιον Χρονικόν, Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* (Bonnae 1832).

Whitby, M. – Whitby, M., *Chronicon Paschale 284-628 A.D.* (Liverpool 1989).

Jeffreys, E. – Jeffreys M. – Scott, R., *The Chronicle of John Malalas* (Sydney 1986).

Φιλοστόργιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, στο Bidez, J. – Winkelmann, F., *Philostorgius: Kirchengeschichte. Mit dem Leben des Lucian von Antiochien und den Fragmenten eines arianischen Historiographen* (Berlin 1913).

Quotations

Η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης κατά το Πασχάλιον Χρονικόν

Ἐπὶ τῶν προκειμένων ὑπᾶτων Κωνσταντῖνος ὁ αὐίδιμος βασιλεὺς ἀπὸ Ῥώμης ἐλθὼν, καὶ διάγων ἐν Νικομηδεῖα, μητροπόλει τῆς

Ίδρυση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

Βιθυνίας, ποιήσας πρόκεσσα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἀνεπέωσε τὸ πρῶτον τεῖχος τῆς Βύζου πόλεως, ποιήσας καὶ προσθήκας τῷ αὐτῷ τείχει οὐκ ὀλίγας, καὶ συνήψεν τῷ παλαιῷ τείχει τῆς πόλεως, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀναπληρώσας καὶ τὸ Ἱππικόν, κοσμήσας αὐτὸ χαλκουργήμασι καὶ πάσῃ ἀρετῇ, ποιήσας ἐν αὐτῷ κάθισμα θεωρίου βασιλικοῦ καθ' ὁμοιότητα τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὄντος. καὶ παλάτιον μέγα ποιήσας πλησίον τοῦ αὐτοῦ Ἱππικοῦ τὴν ἄνοδον ἀπὸ τοῦ παλατίου εἰς τὸ κάθισμα τοῦ Ἱππικοῦ διὰ τοῦ λεγομένου Κοχλίου, κτίσας καὶ φόρον μέγαν καὶ εὐπρεπῆ πάννυ· καὶ ἔστησεν ἐν μέσῳ κίονα πορφυροῦν μέγαν λίθου Θηβαίου ἀξιοθαύμαστον, καὶ ὑπεράνω τοῦ αὐτοῦ κίονος ἔστησεν ἑαυτοῦ ἀνδριάντα μέγαν, ἔχοντα ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ ἀκτίνας, ὅπερ χαλκούργημα ἤγαγεν ἀπὸ τῆς Φρυγίας. ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ἀφελὼν κρυπτῶς ἀπὸ Ῥώμης τὸ λεγόμενον Παλλάδιον ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι φόρῳ ὑποκάτω τοῦ κίονος τῆς στήλης αὐτοῦ, ὡς τινες λέγουσι τῶν Βυζαντιῶν ἐκ διαδοχῆς ἀκούσαντες. τὴν δὲ τύχην τῆς πόλεως τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνανεωθεῖσης ποιήσας θυσίαν ἀναίμακτον ἐκάλεσεν Ἀνθοῦσαν.

Dindorf, L. (επιμ.), *Chronicon Paschale* (Bonnae 1832), σελ. 527.18-528.18.

Ἡ ίδρυση της Κωνσταντινούπολης κατά το Φιλοστόργιο

Τὴν τοῖνον Θράκην Κωνσταντῖνος καταλαβὼν ἐς τὰ μάλιστα δὴ τότε εὐθηνουμένην, καὶ τὸ Βυζάντιον καταμαθὼν ὡς ἄριστα γῆς τε καὶ θαλάττης ἔχοι, ἰδρύθη δὴ ἐνταῦθα· καὶ τὸν αὐχένα τῆς χερρονήσου διαλαβὼν (χερρόνησος γὰρ ἐστὶ τὸ χωρίον), ἐτείχιζεν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν, ἐντὸς τὰ τε προάστεια καὶ τοὺς πλησίον λόφους ποιοῦμενος, ὡς τῆς κτιζομένης πόλεως διὰ πλάτους περιβολῆν μοῖραν εἶναι μικρὰν τὴν ἀρχαίαν πόλιν. ἐνθα γὰρ νῦν ὁ πορφυροῦς καὶ μέγας ἐστὶ κίων ἐστῶς ὁ τὸν αὐτοῦ κολοττὸν φέρων, ἐντεῦθεν τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος, τὸ λοιπὸν ἅπαν ἐπὶ τε ἐκατέραν θάλατταν καὶ τὴν μεσόγειον ἀπλούμενον τῆς ἑαυτοῦ παλάμης καὶ δυνάμεως ἐξήνυσεν ἔργον. Ἀκήκοα δὲ ἔγωγε καὶ τοῦτο τῶν πρεσβυτάτων καὶ ἀξιολόγων διηγουμένων ὡς ὁ Κωνσταντῖνος, ὀπηνίκα τὰς πύλας ὀριοῦμενος τοῦ τείχους ἤγειτο τῶν ἐπομένων ἀφ' οὗ μέτρου τὸν περίβολον ἔδει τὴν ἐργασίαν λαβεῖν, ἥτις τὸ πρόσω βάδην τε χωρῶν καὶ τὸ δόρυ τῆ χειρὶ φέρων. ὡς δὲ πρῶτον ὑπερβάς λόφον ἐπὶ δευτέρον ἦει, καὶ τοῦτον ὑπερελθὼν ἐπὶ τὸ πρόσω προῦβαινε μείζον μήκος διαμετροῦμενος ἢ τοῖς ἀκολουθοῦσιν ἐφαίνετο μετρίως ἔχειν, προσελθὼν <τις> ἀπὸ τῶν παρησιῶν πρὸς αὐτὸν ἀγόντων ἤρετο· «ἕως ποῦ, δέσποτα;» ὁ δὲ διαρρήδην ἀποκρινάμενος· «ἕως ἂν, ἔφη, ὁ ἔμπροσθέν μου στηῖ», ὡς γενέσθαι σαφές ὅτι ἀγγέλων τις ἐφείκει προπορεύεσθαι τὰ μέτρα παραδώσαν, ὡς πάννυ γε δὴ θεῶ κεχαρισμένως τῆς πόλεως ταύτης οἰκισομένης, οὐκ ἔλαττον ἢ τὸ πάλαι τῆς Ἱερουσαλήμ· καὶ γὰρ καὶ ἡμελλε κἀνταῦθα κοινὸν συστήσασθαι πρυτανεῖον εὐσεβείας. ἕως γοῦν ὅποι τὸ φαινόμενον εἶδος χωροῦν ἔπειτα ἔστη καὶ διαλυθὲν ἦν ἀφανές, ἐκεῖ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος παραγενόμενος τὸ δόρυ τε ἐπήξατο καὶ ἔφη διαρρήδην· «ἕως ἐνταῦθα», ἐνθα καὶ νῦν εἰσιν αἱ μεγάλαι πύλαι τῆς πόλεως. Τὴν δὲ πόλιν κτίσας ἐνδοξον αὐτὴν ἐκάλεσε Ῥώμην, οὕτω κατὰ τὴν τῶν Ἱταλῶν γλῶτταν «Ἄλμα Ῥώμα» τὴν προσηγορίαν αὐτῆς θέμενος. καὶ βουλήν τε ἐν αὐτῇ σύγκλητον ἰδρύσατο καὶ σιτηρεσίου δαπάνην πολυτελεστάτην τοῖς οἰκίτορσι κατένειμε, καὶ τὸν ἄλλον ἐν αὐτῇ τῆς πολιτείας κατεστήσατο κόσμον, ὡς ἀρκεῖν εἰς ἀντίπαλον κλέος τῇ προτέρᾳ Ῥώμῃ.

Vita Constantini Cod. Angelic. A f. 25r [Franchi de' Cav. 97, s. ob. S. 17, 33]

πρβλ. [folgt Exc. Tripart. = Polyd. 268, 5—11. Theophan. 23, 22—27. Bios di Costantino ed. Guidi Rendic. Accad. Lincei 1907 S. 336, 15—19]. Ebd. f. 25v

Φιλοστόργιος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, στο *Historia ecclesiastica (fragmenta e vita Constantini)* (cod. Angelic. 22), ed. F. Winkelmann (post J. Bidez), *Philostorgius. Kirchengeschichte*, 3rd edn. Die griechischen christlichen Schriftsteller (Berlin: Akademie-Verlag, 1981), βιβλ. 2.9.

Chronological Table

Σχεδιάγραμμα χρονολογίου για την ίδρυση της Κωνσταντινούπολης

Διαμορφώνεται το εξής περιληπτικό χρονολόγιο, το οποίο βεβαίως δεν είναι απολύτως ασφαλές, είναι όμως πολύ πιθανό:

18 Σεπτεμβρίου 324: Νίκη του Κωνσταντίνου ἐπὶ τοῦ Λικινίου στη Χρυσούπολη

Νοέμβριος 324: Ὁ Κωνσταντῖνος δίνει στο γιο του Κωνσταντῖνο τὸ ἀξίωμα τοῦ καίσαρα καὶ συγχρόνως ἀποφασίζει ἐπίσημα τὴν ίδρυση τῆς Κωνσταντινούπολης στο σημεῖο ὅπου βρισκόταν ἡ πόλη τοῦ Βυζαντίου, τὴν ὁποία ἀνακαινίζει. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἴσως πραγματοποιήθηκε ἡ τελετὴ τῆς ὁριοθέτησης (limitatio) (ἢ τῆς ὁριοθέτησης-οἰκονοσκοπίας limitatio-inauguratio), κατὰ τὴν ὁποία τὸ Βυζάντιο-Κωνσταντινούπολη ἀπέκτησε νέα περίμετρο. Ὁ αυτοκράτορας φέρει πρώτη φορὰ τὸ μαργαριταρένιο διάδημα

Τόρση Κωνσταντινούπολης, εγκαίνια, 330

325: Ξεκινούν τα μεγάλα έργα

26 Νοεμβρίου 328: Παρουσία του Κωνσταντίνου γίνεται η τελετή της οιωνοσκοπίας (inauguratio), που σφραγίζει την αρχή της κατασκευής των χερσαίων τειχών

11 Μαΐου 330: Γιορτή της καθοσίωσης-αφιέρωσης (consecratio-dedicatio), που μνημονεύεται σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του Βυζαντίου ως γενέθλιος ημέρα της Κωνσταντινούπολης

330-336: Οι οικοδομικές εργασίες δεν ολοκληρώθηκαν βεβαίως το 330. Ο Ιουλιανός δηλώνει πως «ο Κωνσταντίνος χρειάστηκε σχεδόν δέκα χρόνια για να χτίσει την πόλη που φέρει το όνομά του». Η Κωνσταντινούπολη, αναμφίβολα, παρέμεινε εργοτάξιο μέχρι την τριακονταετηρίδα (tricennalia) που εορτάστηκε πρώτα στη Νικομήδεια το 335 και έπειτα με λαμπρότητα στην Κωνσταντινούπολη τον Ιούλιο του 336, ενώ η εικοσαετηρίδα (vicennalia) είχε εορταστεί στη Ρώμη

Πολύ σύντομα η παράδοση συγκέντρωσε σε μόνο μία χρονιά όλη την περίοδο των δέκα ετών και την ενέταξε σε μία γιορτή, της 11ης Μαΐου 330.

Dagron, G., *Η γέννηση μιας πρωτεύουσας. Η Κωνσταντινούπολη και οι θεσμοί της από το 330 ως το 451* (Αθήνα 2000), σελ. 38-39.